

ANTONIO GRAMSCI

PISMA IZ JEČE

REŽIJA

JUŠ ZIDAR

NASTOPATA

MIRANDA TANJANIN

ŽAN KOPRIVNIK

AVTORICA UPRIZORITVENE

PREDLOGE IN DRAMATURGINJA

EVA KRAŠEVEC

KOSTUMOGRAFINJA

TINA BONČA

ASISTENTKA DRAMATURGINJE

NEŽA LUČKA PETERLIN

LEKTURA

ŽIVA ČEBULJ

OBlikovalka KREATIVE

EVA MLINAR

FOTOGRAFIJA

BARBARA ČEFERIN

GARDEROBA

NATAŠA REČER

AVTORSKI PROJEKT PO BESEDILIH IZ IZDAJ
GRAMSCIJEVIH DEL PISMA IZ JEČE IN IZBRANA DELA

AVTOR PREVODA IZDAJE PISMA IZ JEČE:
SMILJAN SAMEC

PRODUKCIJSKA EKIPA ANTON
PODBEVŠEK TEATRA

KOPRODUKCIJA:
ANTON PODBEVŠEK TEATER
IN GLEDALIŠČE GLEJ

ZAHVALJUJEMO SE KAJI LORENCI IN GREGORJU
LUŠTKU ZA PERFORMATIVNO SVETOVANJE TER
ANDREU VALENTIJU IN JANKU PETROVCU ZA
POMOČ PRI IZGOVARJAVI ITALIJANSKIH IMEN.

www.antonpodbevsekteater.si

Anton Podbevšek Teater

No15

Glej

Mestna občina Novo mesto
Municipality of Novo mesto

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA KULTURO

KRIKA | generalna
pokroviteljica

ANTONIO GRAMSCI - FILOZOF NA PRESTOLU DRUŽBENE ODGOVORNOSTI

Italijanski marksistični filozof in politik Antonio Gramsci (1891–1937) je ena najpomembnejših figur moderne politične misli. Kot prodoren mislec o zgodovinskih, literarnih in zlasti družbenih problemih je pomembno prispeval k razvoju italijanskega intelektualnega življenja svojega časa ter k zavesti o pomenu lastne kulturne tradicije. Zagovarjal je humanistično vizijo marksizma, ki ga je imenoval »filozofija prakse« in ga kot politični voditelj tudi udejanjal. Njegova intelektualna misel je razvejena, poglobljena in še vedno aktualna. Pisal je filozofske, sociološke, zgodovinske, lingvistične in politične spise, kot novinar in urednik pa je deloval pri najpomembnejših italijanskih socialističnih časopisih, kot so bili *Avanti!*, *Il Grido del popolo* in *L'Ordine Nuovo*, ki je deloval pod njegovim geslom: »Govoriti resnico je revolucionarno.« Kot humanistični mislec se je ukvarjal s politično teorijo, neutrudno je razmišljal o možnostih družbenega napredka ter o vzpostavitvi enakopravne demokratične družbe. Oblikoval je koncept kulturne hegemonije, ki predstavlja družbeno vsebino države in spodbuja intelektualno in moralno vodilno vlogo večinskega družbenega razreda pri vodenju družbe, kar je Gramsciju podlaga za rešitev vsega človeštva izpod vsakega zatiranja in izkoriščanja. Pri tem sta ključni izobrazba ter zavedanje osebne odgovornosti na polju družbenega. Kulturna hegemonija je še zlasti pomembna v času, ko so ogrožene demokratične vrednote in je njihov ključni branik vzpostavitev dejavne civilne družbe. Delavskemu gibanju se je pridružil nekaj let pred prvo svetovno vojno, ko je Italijo pretresala resna politična kriza, ko so bili tradicionalni družbeni, ekonomski in politični odnosi že nekoliko razrahljani in se je v obrisih že nakazovala možnost drugačne ureditve. Takoj po vstopu v socialistično stranko, znotraj katere se je pridružil revolucionarnemu krilu, se je Gramsci začel osebno povezovati z delavci. Predaval jim je o različnih humanističnih temah,

se od njih učil ter ob tem intenzivno razvijal idejo tovarniških svetov, ki bi kot organizacijska oblika političnega gibanja na podlagi predstavnštva lahko ključno pripomogla k mobilizaciji delavcev in k razrednemu boju. Prva svetovna vojna je močno zarezala v delovanje socialistične stranke. Tedanje strankino vodstvo se je izreklo za italijansko nevtralnost v vojni, kar je botrovalo tudi izključitvi Benita Mussolinija, ki se je zavzemal za vstop Italije v vojno. Socialistična stranka se je umaknila in Italija je pod vodstvom imperialistične buržoazije vstopila v vojno. Antonio Gramsci je v tem obdobju deloval kot glavni urednik glasila torinske sekcije socialistične stranke *L'Ordine Nuovo* in si ustvaril posebno mesto v tedaj že zelo gorečem torinskem delavskem gibanju – množice so v njem videle voditelja novega tipa. Poleg vseh sprememb, ki jih je prinesla prva svetovna vojna, je bila za italijansko socialistično gibanje ključna zmaga socialistične revolucije v Rusiji, ki je pokazala možno smer razvoja italijanskega vprašanja. Vendar pa socialistična stranka ni bila pripravljena na to nalogo, saj ni razumela, da to ni bil čas reform, temveč čas revolucije. Gramsci se je zavedal nevarnosti, ki je pretila vstajajočemu delavstvu in zlasti demokraciji ter svobodi italijanskega ljudstva; jasno mu je bilo, da obstoječa socialistična stranka ne more voditi delavstva v revolucijo in je zato s somišljeniki ustanovil Italijansko komunistično stranko, ki ji je sprva predsedoval Amadeo Bordiga. Vendar njegovo vodstvo ni prineslo tako zelo želene enotnosti delavstva, ki je bilo po vsem tem času tudi že utrujeno in razočarano. Leta 1923 je Izvršni odbor Komunistične internacionale predlagal obnovo vodstva ter vanj imenoval Gramscija. V tem obdobju si je stranka sicer bistveno opomogla, vendar je bilo že prepozno. Medtem ko Gramsci je aktivno deloval kot italijanski predstavnik v Rusiji, kjer je spoznal tudi svojo ženo Julijo Schucht, je Mussolini v Italiji pripravljal totalitarni režim. V oktobru 1926 je fašistična vlada razpustila Komunistično stranko, prepovedala socialistične časopise ter komunističnim poslancem odvzela imuniteto. 8. novembra so Antonia Gramscija na njegovem domu v Rimu aretirali ter ga na sodnem procesu junija 1928 obsodili na dvajset let, štiri mesece in pet dni zapora.

Vedel je, da ga bodo izpustili, saj je deloval, ko je bila Komunistična stranka še legalna, vendar so mu prostost vrnili šele tik pred smrtjo, aprila 1937. V zaporu si je zastavil obsežen študijski program, ki ga je zaradi oteženega dostopa do literature večkrat spreminjal, veliko pa je pisal tudi po spominu. Njegova glava ni nehala misliti. V skoraj nemogočih pogojih je napisal več kot trideset *Zaporniških zvezkov*, kar ustreza približno 4000 tipkanim stranem, ter zapustil tudi obsežno korespondenco *Pisem iz ječe*, ki so dokument pokončnosti in človeške moči v skrajnih razmerah zaporniškega življenja. Spregovoriti o Antoniu Gramsciju danes pomeni govoriti o humanizmu, o viziji boljšega sveta za vse, o vzpostavitvi pravičnosti in ne nazadnje o politiki, ki dela za ljudi. Ideja, ki jo je predstavljal Gramsci kot intelektualac in vodja Italijanske komunistične partije, je ideja skupnosti, ki z jasnimi in odločnimi javnimi delovanjem onemogoča fašistične politike. Gramscijeva misel je intelektualno ostra in dejavna. Tokratna uprizoritev *Pisem iz ječe* je avtorski projekt, ki iz Gramscijevih teoretskih del in življenjskih trenutkov črpa ključne premise za refleksijo današnjega zgodovinskega trenutka. Soočenje z Gramscijevo mislijo ni vedno enostavno, saj gre za erudita, ki »filozofijo prakse« dojema kot celovit projekt in se mu ni pripravljen odpovedati niti za ceno prostosti. Soočenje s konformizmom, dezorientiranostjo in neangažiranostjo, ki se je tako globoko zažrla v pore sodobne družbe, pa pred nas postavlja žgoča vprašanja. Ali smo še zmožni konstruktivnega delovanja kot skupnost, kakšne so naloge nas kot posameznikov v družbi, kakšen je lahko vpliv sodobne civilne družbe na politiko? Belgijska politična teoretičarka Chantal Mouffe kot pomemben del civilne družbe izpostavlja prav gledališče, ki mora zastavljati relevantna vprašanja o času. Znašli smo se na prelomnici: ali se dovolj zavedamo kriznih situacij, da smo se pripravljeni kot posamezniki zavzeti za skupno stvar? Ali smo torej pripravljeni prevzeti svoj del odgovornosti za družbo?

Dr. Eva Kraševc